

LEREN INTERPROFESSIOONEEL SAMENWERKEN

HOE BEGELEID JE STUDENTEN DAARBIJ?
EEN HANDREIKING

NIJMEGEN, AUGUSTUS 2020

Radboudumc

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

INTERPROFESSIOONEEL OPLEIDEN DOEN WE SAMEN

INHOUDSOPGAVE

ZORG EN WELZIEN IN DE NABIJE TOEKOMST

Verwachte voorkennis

Begrippenkader

HOUDING EN VAARDIGHEDEN VAN DE IPE-DOCENT

Houding van de IPE-docent

Begeleidingsvaardigheden van de IPE-docent

IMPLICATIES VOOR HET BEGELEIDEN VAN IPE

3

3

4

5

5

6

7

ZORG EN WELZIEN IN DE NABIJE TOEKOMST

De sector zorg en welzijn in Nederland staat voor flinke uitdagingen. Het aantal ouderen stijgt. Cliënten worden mondiger en willen steeds meer regie voeren over hun eigen zorg en welzijn. Meer en meer komen mensen met een hulpvraag terecht in een variatie aan zorggebieden.

Verskillende tendensen spelen in op die ontwikkelingen. Zo gaat de laagcomplexere zorg, voor zover die nog in de tweede lijn geleverd wordt, over naar de eerste lijn. Zorg- en welzijnsprofessionals werken steeds meer samen in multidisciplinaire of interprofessionele teams waar ook de cliënt deel van uitmaakt of zelfs de regie voert. Dit komt de persoonsgerichtheid en de kwaliteit van de geleverde zorg ten goede.

De verwachting is dat enkelvoudige zorgproblemen in 2030 verleden tijd zijn.¹ Door een toenemend aantal ouderen en doordat mensen zich met een hulpvraag in meerdere zorggebieden bewegen, stijgen de kosten in de gezondheidszorg. Om een groot personeelstekort te voorkomen en zorgkosten in de hand te houden is een efficiëntieslag nodig². Interprofessioneel samenwerken kan hier aan bijdragen.

Om interprofessionele samenwerking te bevorderen is interprofessioneel onderwijs (IPE) van belang. Deze handreiking geeft een kader om het IPE-docentschap concreet in te vullen. De focus ligt hier op het begeleiden van IPE. Met behulp van een begrippenkader wordt er eerst een context geschetst voor de begrippen die in dit document gebruikt worden.

Vervolgens worden de houding- en vaardigheidsaspecten van een begeleider van het leren interprofessioneel samenwerken (IPE-docent) beschreven. Tot slot wordt er een vertaling van deze competenties gegeven om invulling te geven aan het IPE-docentschap. Dit document gaat niet over de logistieke, organisatorische en uitvoerende uitdagingen van dit soort onderwijs.

VERWACHTE VOORKENNIS

Als IPE-docent ben je je bewust van bovenstaande urgentie. Ook ben je bekend van documenten die hierover gaan, zoals: *Naar nieuwe zorg en zorgberoepen: de contouren*¹, *Anders kijken, anders leren, anders doen*³ en *Juiste zorg op de juiste plek. Wie durft?*²

In de samenwerking tussen de Radboudumc Health Academy en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen wordt ernaar gestreefd om eenzelfde taal te gebruiken over interprofessioneel onderwijs. Dit document is een vervolg op eerdere producten uit deze samenwerking. *De toolbox interprofessionele werkvormen*⁴ is geordend volgens het *Raamwerk interprofessioneel samenwerken, leren en opleiden in de gezondheidszorg*⁵. In de toolbox staan werkvormen voor het begeleiden van interprofessioneel onderwijs stap voor stap uitgewerkt.

COLOFON

PROJECTGROEPLEDEN

Marjon Breteler
Suzan de Bruijn
Ivo Hendriks
Willibrord Huisman
David de Jong
Annemieke Peeters
Saskia Sleijster
Anneke Welmers

FOTOGRAFIE

Rob Gieling
Eric Scholten
William Moore

TEKST

Judith Mulder

VORMGEVING

Emotion

SOCIAL

blog.han.nl
Facebook.com/HANUniversity
Instagram.com/han.nl
@HANnl
Youtube.com/tvhan

¹ Kaljouw, M., & van Vliet, K. (2015). *Naar nieuwe zorg en zorgberoepen: de contouren*. Diemen: Zorginstituut Nederland.

² Rapport van de Taskforce (2018) - *Juiste zorg op de juiste plek. Wie durft?*

³ Zorginstituut Nederland. (2016). *Anders kijken, anders leren, anders doen*. Commissie Innovatie Zorgberoepen en opleidingen.

⁴ *Toolbox interprofessionele werkvormen*, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen: Kenniscentrum Publieke Zaak, Radboudumc Health Academy

⁵ Werkgroep IPE HAN-Radboudumc (2017). *Raamwerk interprofessioneel samenwerken, leren en opleiden in de gezondheidszorg*.

Nijmegen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en het Radboudumc

BEGRIPPENKADER

Het doel van onderstaande tekst is om gebruikte begrippen te verduidelijken en een kader te schetsen voor deze begrippen.

Zorg en welzijn betreft altijd een cliënt (patiënt, burger, cliëntengroep) en diens **sociale omgeving** (gezin, familie, mantelzorgers, anderen). Daarbij kunnen een of meer **professionals** betrokken zijn.

Wanneer de complexiteit van de zorgvraag inzet van meerdere professionals verlangt, wordt vaak in **teams** gewerkt. Deze teams bestaan uit professionals die onderling in allerlei aspecten verschillen, opdat zij, idealiter, samen de beste zorg efficiënt kunnen leveren. De cliënt staat altijd centraal. De teams wisselen voortdurend van samenstelling. Deze manier van werken wordt **interprofessioneel samenwerken** genoemd.

Deze samenwerking verloopt goed als de professionals verschillende perspectieven inbrengen, elkaars verschillen onderkennen, en daar in hun werk gebruik van maken. Deze manier van samenwerken kan bijdragen aan **leven lang ontwikkelen** van jezelf en andere professionals.

Interprofessioneel samenwerken moet je leren. Dit kan door middel van **interprofessioneel leren** waarin er door verschillende professies van, met en over elkaar geleerd wordt. Ook blootstelling aan en reflectie op goede voorbeelden van interprofessioneel samenwerken kunnen bijdragen aan het leren.

Dit interprofessioneel leren kan **non-formeel** gebeuren: onbewust en al doende. Maar het leren kan ook formeel onder begeleiding van een docent plaatsvinden; dat wordt **interprofessioneel opleiden** of **interprofessional education (IPE)** genoemd.

Alle professionals, inclusief studenten, die leren interprofessioneel samen te werken noemen we hier **IPE-studenten**. Degenen die tot taak hebben hen te begeleiden of op te leiden, en die daartoe leermaterialen ontwikkelen en gebruiken, noemen we hier **IPE-docenten**.

IPE-docenten verschillen van 'reguliere' docenten doordat zij in eerste instantie de interprofessionaliteit van de IPE-studenten helpen ontwikkelen.

HOUDING EN VAARDIGHEDEN VAN DE IPE-DOCENT

De onderstaande punten zijn niet uniek voor een IPE-docent, maar zijn bij IPE altijd van belang. De eerste twee punten zijn sterk voorwaardelijk voor het begeleiden van het leren interprofessioneel samenwerken.

HOUDING VAN DE IPE-DOCENT

- Je onderkent de potentie voor het leren van interprofessioneel samenwerken in onderwijssituaties en in leren op de werkvloer.
- Je werkt interprofessioneel samen:
 - met docenten van andere professies die IP-leersituaties ontwerpen, implementeren, evalueren en aanpassen en/of
 - met coaches in het interprofessioneel leren samenwerken op de werkvloer
- Je toont een nieuwsgierige, onderzoekende houding om anderen en hun perspectieven echt te willen begrijpen en te willen leren van de professe van de ander. Je bent hiermee een rolmodel voor studenten.

Beroepsomschrijving persoonlijk maken

Als je aan studenten vraagt waarom ze voor hun studie hebben gekozen, en wat ze er later mee willen doen, komen er vaak interessante verhalen over hun toekomstige beroep. Zorg dan dat ze hun verhaal persoonlijk maken in plaats van dat ze in het algemeen hun beroep presenteren. Daardoor kunnen ze beter hun visies op de inhoud van de verschillende beroepsgroepen tegenover elkaar zetten en zodoende hun interprofessionaliteit verder ontwikkelen.

- Je reflecteert op je eigen en andermans interprofessioneel functioneren en je draagt bij aan verbetering daarvan.

BEGELEIDINGSVAARDIGHEDEN VAN DE IPE-DOCENT

- Je stimuleert dat diversiteit in rollen en expertise van de verschillende beroepsgroepen maximaal wordt benut en maakt hiervoor bewuste keuzes in de inzet van werkvormen.

Onderlinge reflectie

Je studenten werken interprofessioneel aan een opdracht, maar staan te weinig stil bij hun interprofessioneel leren. Je onderbreekt het werk en zorgt dat ze elkaar bevragen: "Waarom doe jij dit op deze manier?", "Wat is jouw drijfveer?", "Waarom verschillen wij van elkaar?" Als studenten van verschillende studies dit onderling bespreken leren ze elkaars beroep 'kennen en erkennen'.

- Je doet bewust interventies ten behoeve van het interprofessioneel leren, zodanig dat alle studenten uit alle professies gehoord en gezien kunnen worden.

Je eigen - en elkaars - beroepsgroep kennen

Tweedejaars bachelorstudenten hebben al een redelijk beeld van hun toekomstige beroep. Maar als je ze vraagt aan elkaar uit te leggen hoe hun beroepsgroep omgaat met bijvoorbeeld armoede of eenzaamheid, blijkt vaak dat dat moeilijk voor hen is. Ze hebben dan eerst een individuele reflectie nodig: "Wie ben ik in mijn eigen beroepsgroep?" Pas daarna kunnen ze effectief met elkaar van gedachten wisselen - en dus van elkaar leren - over hoe de verschillende beroepsgroepen volgens hen met zo'n vraagstuk omgaan.

- Je stimuleert het nemen van interprofessionele verantwoordelijkheid door het belang van de cliënt centraal te stellen.
- Je benut leerkansen op het gebied van interprofessioneel samenwerken die zich spontaan voordoen in leer- of werkpraktijk.

Expliciteren

In een interprofessioneel lerende groep neemt de arts in opleiding vaak vanzelfsprekend de voorzittersrol op zich. Als IPE-docent kun je dat proces benoemen en bevragen: "Is het wel zo vanzelfsprekend dat dit altijd zo gaat?" Daardoor ontstaat er ruimte waarin ook anderen zo'n rol op zich kunnen nemen - en leren dat proces te benoemen en bespreken. Meer in het algemeen draagt het expliciteren van dit soort onbewuste processen bij aan het ontwikkelen van bewuste interprofessionaliteit.

- Je legt focus op procesbegeleiding en maakt eigen inhoudelijke expertise tijdens expliciete interprofessionele onderwijsituaties ondergeschikt.
- Je zet eigen vooronderstellingen over andere professionals op een ondersteunende wijze in.
- Je ondersteunt studenten bij het omgaan met problemen die het effectief functioneren in een team belemmeren.
- Je begeleidt studenten bij het gezamenlijk evalueren, verbeteren en innoveren van interprofessionele zorg en samenwerking.
- Je bespreekt de veelal verborgen hiërarchie zodanig dat verschillende doelgroepen hun expertise zelfbewust durven in te zetten en elkaar te bevragen.
- Je houdt rekening met de opleidingscultuur en beroepscultuur van studenten, medestudenten en professionals.

IMPLICATIES VOOR HET BEGELEIDEN VAN IPE

- Stel het cliëntperspectief centraal, waarbij de kwaliteit van de zorg aan de cliënt het primaire doel is. Dit helpt om de neuzen dezelfde kant op te krijgen en studenten minder vanuit alleen hun eigen perspectief te laten denken.
- Wees je bewust van en sluit aan op de realiteit in de diverse praktijken. Houd zicht op de context waarin het leren zich afspeelt en op de complexe systemen waarvan studenten, professionals en collega's deel uitmaken.
- Herken de diversiteit onder IPE-studenten en zet deze doelbewust in om het interprofessioneel leren te stimuleren. Verschillen tussen studenten hebben betrekking op: (fase in de) opleiding, kennisbasis en praktijkervaring
 - leeftijd en levensfase
 - regels, waarden en cultuur van beroepsgroepen
 - verantwoordelijkheden en hiërarchie
 - leervoorkeuren en leerervaringen
 - wettelijke regels voor specifieke beroepsgroepen
 - taalgebruik en jargon
 - werkwijzen in organisaties
 - persoonlijkheid en culturele achtergrond
- Maak in elke leersituatie bewust de keuze of je je begeleiding primair richt op het samenwerkingsproces of op de vakinhoudelijke doelen. Maak dat ook expliciet aan je studenten.

Spontane leerkansen benutten

Tijdens het werken aan een casus door een interprofessionele groep studenten ontstaat er een discussie over de verschillende aanpakken die de studenten met hun verschillende achtergronden hebben. Als IPE-docent besluit je dat het voltooien van de casus op dat moment minder van belang is; de discussie over de verschillende aanpakken draagt meer bij aan het interprofessioneel leren.

- Wees alert dat, in groepen waar het interprofessioneel leren samenwerken centraal staat, je begeleidt vanuit het grotere geheel. Dit betekent bijvoorbeeld dat je ook van buiten je eigen context voorbeelden geeft en dat je je ook verdiept in de achtergronden van de andere professie. Tegelijkertijd hoeft je geen inhoudsdeskundige te zijn.
- Zet werkvormen in die een onderzoekende en verkennende houding van studenten stimuleren en die hen laten leren met elkaar, van elkaar en over elkaar.

Stilstaan bij de vraag

Een veelvoorkomende situatie: de verpleegkundige stelt een vraag en de arts geeft meteen antwoord; doorgaans ook het juiste antwoord. Maar ging die vraag daar wel over? Als IPE-docent zorg je dat mensen zich gaan afvragen wat die vraag eigenlijk is en waar die vraag uit voortkomt - en dat ze wellicht eerst daarop ingaan in plaats van direct naar een antwoord springen.

- Houd rekening met de praktijk waarin het interprofessioneel samenwerken nog geen gemeengoed is en benoem dit ook naar studenten. Ook zij kunnen bijdragen aan het verder versterken van de interprofessionele samenwerking op de werkplek.

Radboudumc

OPEN UP
NEW HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES
HORIZONS.